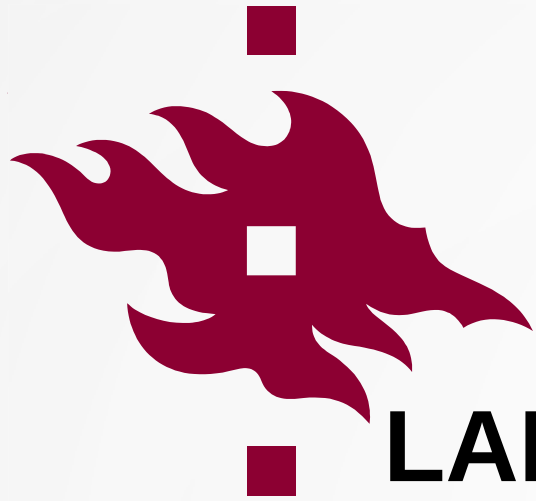

LAPSEN YMPÄRISTÖÖN LIITTYVÄT OIKEUDET SUOMESSA: OIKEUSTURVAPARADOKSI JA ILMASTO-OIKEUDENKÄYNNIT

**Tutkijatohtori Milka Sormunen, Helsingin yliopisto
Lapsiasiavaltuutetun juhlaseminaari 28.8.2025**

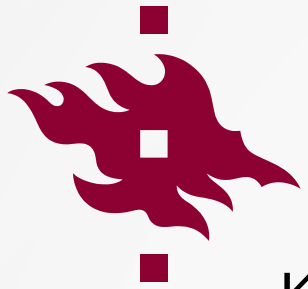

ESITYKSEN RAKENNE

Mitä ympäristöön liittyviä oikeuksia lapsilla on?

Oikeusturvaparadoksi

Ilmasto-oikeudenkäyntien rooli lasten oikeuksien toteuttamisessa: Suomi & Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

LASTEN OIKEUDET & YMPÄRISTÖ

Kaikille (myös lapsille) turvattuja

sisällöllisiä oikeuksia: oikeus terveyteen, oikeus elämään, oikeus riittävään elintasoon, oikeus koulutukseen, yksityiselämän suoja, syrjinnän kieltä, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kieltä, kokoontumisvapaus, sananvapaus, ympäristöperusoikeus, alkuperäiskansojen kulttuuriset oikeudet

menettelyllisiä oikeuksia: oikeusturva, oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin

Lapsille turvattuja oikeuksia: lapsen edun huomioiminen kaikissa lasta koskevissa asioissa (YK:n lapsen oikeuksien sopimus LOS 3 artikla); lapsen oikeus osallistua itseään koskevissa asioissa (LOS 12 artikla); oikeus lepoon ja leikkiin

VALTIOIDEN VELVOLLISUUDET

- Valtion velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet
- Lasten säännöllinen kuuleminen kaikissa ympäristöpäätöksenteon vaiheissa
- Myös: velvollisuus tarjota ymmärrettävää ja ikätasoaista tietoa sopimuksen turvaamista oikeuksista
- Ks. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 26 (2023) lapsen oikeuksista ja ympäristöstä sekä erityisesti ilmastonmuutoksesta

OSALLISUUS EI RIITÄ

- Osallisuus ja kuuleminen eivät korvaa ilmastotoimia
- Sananvapaus ja kokoontumisvapaus tärkeitä – tosin aktivismi voi olla kuormittavaa
- Aktivismin rikollistaminen vaikuttaa myös lapsiin

(Iltalehti 24.9.2021)

OIKEUSTURVAPARADOKSI

Ilmastonmuutos ja luontokato heikentävät etenkin lasten oikeuksien toteutumista...

...mutta lasten on aikuisia vaikeampaa osallistua poliittiseen päätöksentekoon sekä valittaa oikeuksiensa loukkauksista

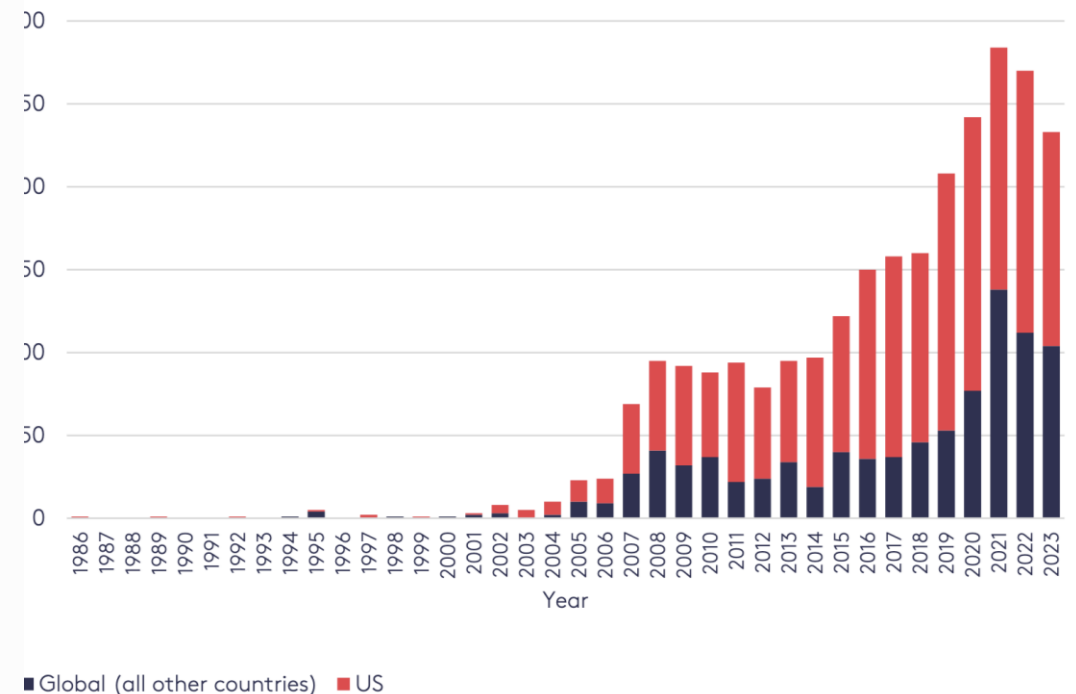
-> osallisuuden ja muutoksenhakukeinojen suuri merkitys

MIKSI ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTJÄ?

- Demokraattisen prosessin puutteet erityisesti niiden kannalta, jotka eivät voi äänestää (lapset, tulevat sukupolvet, luonto)
- Lapset aktiivisia toimijoita
- Yksittäistä tapausta laajempi merkitys
- Miten valittaa siitä, ettei valtio tee mitään?

1.1. Number of climate litigation cases within and outside the US, 1986–2023

(Setzer & Higham 2024)

MIKSI EI?

- Hitaita
- Epävarmoja
- Raskaita
- Eivät riitä ainoaksi keinoksi

UN can't rule on climate case brought by Greta Thunberg

Youth climate activists argued before the United Nations that inaction on climate change violates children's rights.

(Al Jazeera 11.10.2021)

SUOMEN ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI I (KHO:2023:62)

- Ei tutkittu (ään. 3-2)

Ilmastonmuutos on parhaan tieteellisen tiedon perusteella ihmiskunnan kohtalonkysymys, joka uhkaa nykyisen ja tulevien sukupolvien elinehtoja maapallolla, ellei pikaisesti ja tehokkaasti toimenpiteisiin päästörajoitusten ja hiilinielujen säilyttämisen ja lisäämisen osalta ryhdytä.

(kohta 66)

(Jonne Sippola / Greenpeace)

SUOMEN ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI II (KHO:2025:2)

Korkein hallinto-oikeus tutki ja hylkäsi järjestöjen tekemän ilmastovalituksen

Korkein hallinto-oikeus on tänään antamallaan päätöksellä tutkinut ja hylännyt niin kutsutun toisen ilmastovalituksen, joka koski valtioneuvoston eduskunnalle antaman ilmastovuosikertomuksen 2024 yhteydessä tekemiä ratkaisuja. Valituksessaan järjestöt katsoivat, että valtioneuvosto ei noudata Suomen kansainvälisiä sitoumuksia ja ilmastolain vaatimuksia.

Korkein hallinto-oikeus kuitenkin huomauttaa, että valituksen lopputulos voi olla myöhemmin toinen, jos osoittautuu, ettei lisätoimilla voida saavuttaa ilmastolain mukaisia sitovia tavoitteita.

(KHO:n tiedote 8.1.2025)

EIT: KLIMASENIORINNEN V SVEITSI (2024)

- Valittajat: ilmastonmuutoksen pahentamat helleaallot uhkaavat valittajien terveyttä, Sveitsin ilmastotoimet riittämättömiä
- EIT: Sveitsin riittämätön ilmastopolitiikka loukkasi valittajien oikeutta elämään ja terveyteen (EIS 8 artikla)
- Valittajat eivät saaneet oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä Sveitsissä (EIS 6 artikla)

(Miriam Künzli / Greenpeace)

KLIMASENIORINNEN: LINJAUKSIA

- Valtio ei voi väistää omaa vastuutaan vetoamalla muiden valtioiden päästöihin
- Kriteerit valtion toimien riittävyyden arviointiin
- Tuomioistuinten rooli korostuu sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden takia
- Pääsy kansalliseen tuomioistuimeen olennaista
- Yhdistyksillä valitusoikeus tietyillä edellytyksillä, yksityishenkilöiden vaikea valittaa EIT:een

YHTEENVETO

- Lapsilla paljon sisällöllisiä ja menettelyllisiä ympäristöön liittyviä oikeuksia, mutta niiden käytännön toteutumiseen liittyy ongelmia
- Ilmastonmuutos ja luontokato heikentävät etenkin lasten oikeuksien toteutumista – ja lasten on aikuisia vaikeampaa osallistua poliittiseen päätöksentekoon sekä valittaa oikeuksiensa loukkauksista
- Ilmasto-oikeudenkäynnit keino edistää lasten oikeuksia ja aktiivista toimijuutta

LÄHTEITÄ

Heta Heiskanen ja Milka Sormunen, Ilmastonuoret vastaan valtiot – Lapsen oikeuksien komitea ilmastokriisin ratkojana, teoksessa Elina Pekkarinen ja Terhi Tuukkanen (eds.), Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4

Joana Setzer and Catherine Higham, Global trends in climate change litigation: 2024 snapshot, Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science 2024

Milka Sormunen, Rethinking effective remedies to the climate crisis: a vulnerability theory approach, Human Rights Review 24, 171–192 (2023)

Milka Sormunen, YK:n lapsen oikeuksien komitean päätös nuorten ilmasto- ja ympäristö-oikeuksista tarjoaa rakennuspalikoita tuleviin ilmasto-oikeudenkäynteihin, 2035 Legitimacy-blogi

YK:n lapsen oikeuksien komitea, Yleiskommentti nro 26 (2023) lapsen oikeuksista ja ympäristöstä sekä erityisesti ilmastonmuutoksesta

KIITOS!

milka.sormunen@helsinki.fi

